

PAVEL FISCHL
JEN ČTYŘI MĚSÍCE

AUTOBIOGRAFICKÁ NOVELA

ARQO

ÚSTAV

PRO STUDIUM

TOTALITNÍCH

REŽIMU

PAVEL FISCHL
JEN ČTYŘI MĚSÍCE
autobiografická novela

Obálka s použitím obrazu Zvi Tolkovského,
grafická úprava a sazba Daniela Danielová.

Předmluva Michael Dagan.

Překlad předmluvy z hebrejštiny, doslov
a ediční zpracování Michaela Rozov.

Ilustrace Zvi Tolkovsky.

Fotografie archiv Michaela Dagana,
Michaela Juhna a Památníku Terezín.

Zpracování fotoarchivu Inon Khalfon.

Úprava obrazového doprovodu

Studio Marvil, Michal Janata.

Odpovědná redaktorka Ivana Tomková.

Redaktorka publikace Jitka Šmídová.

Korektury Ludmila Böhmová.

Technický redaktor Milan Dorazil.

Roku 2025 v koedici vydal

Ústav pro studium totalitních režimů

Na Poříčí 26, 110 00 Praha 1,

a nakladatelství Argo,

Miličova 13, 130 00 Praha 3,

jako svou 5 800. publikaci.

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod.

Vydání první.

ISBN 978-80-257-4697-4 (Argo)

ISBN 978-80-7516-065-2 (ÚSTR)

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod Kosmas.

Sklad: Za Halami 877, 252 62 Horoměřice

Tel.: 226 519 383, fax: 226 519 387

E-mail: odbyt@kosmas.cz

www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit v přátelském
internetovém knihkupectví www.kosmas.cz

O nesnázích vzpomínání a obtížích odpouštění

Obávám se, že musím tuto stať zahájit zpovědí: Vždy jsem nerad četl, cokoli se dozvídal či sledoval jakékoli filmy o Auschwitzu, o Terezíně, o holocaustu obecně, o místech, procesech, souvislostech či všelijakých jednotlivostech nacistického plánu vyhladit Židy. Nikdy jsem se nechtěl zaobírat uskutečněním této scestné, zlé myšlenky. Teprve v roce 2023, když jsem v podstatě náhodou objevil texty svého zesnulého otce z období války, včetně této autobiografické novely s názvem *Jen čtyři měsíce*, pochopil jsem, že se má celoživotní snaha vytěsňovat téma šoa stala zcela patetickou.

Je nutné, abych vysvětlil, že moje snaha ignorovat holocaust se dala čekat, jakožto ne úplně vědomá reakce na fakt, že moje dětství, mládí i celý život byly genocidou Židů prostoupeny. Navíc ten pokus o útěk od tématu měl nakonec zcela opačný efekt, než jsem si přál, protože role, kterou šoa v mém životě hrálo, se tím jen umocňovala.

Moje četba otcových textů z války nebyla jen poutí k důkladnějšímu poznání jeho osobnosti, ale také mou osobní cestou k demystifikaci šoa – zjišťováním a poznáváním faktů a čtením příběhů, které onu skutečnost

popisují. Díky překladu otcových textů z jeho rodné češtiny (kterou sám nevládnou) do mé rodné hebrejštiny, jež i s přepisem z archivních originálů vypracovala Michaela Rozov, mi bylo umožněno poprvé se s nimi seznámit. Současné jsem četl další spisovatele a myslitele, jejichž tématem byl či je Auschwitz. Tak jsem mohl nejen porovnat a také ocenit otcův literární um, ale i charakter jeho výpovědi. Kdybych měl v tomto velmi specifickém kontextu literatury o prožitku v koncentračních táborech charakterizovat psaní svého otce prima facie, dovolil bych si říci, že jeho novela je snad tím nejlidštějším a zároveň nejjednodušším, prostým přímočarým příběhem, jaký jsem kdy o tom četl.

Otec sice nereferuje v denním sledu a jeho vyprávění ani není úplně celistvé – nakonec to lze očekávat, neboť svou novelu napsal v době, kdy uplynulo již sedmáct měsíců od jeho osvobození (po pěti letech věznění) –, text ale plyne chronologicky a je překvapivý zejména v tom, že se odvíjí jako předivo z pevného klubka přátelství v partě vězňů, které pojí vůle k přežití. Jednoho z nich jsem znal osobně, s otcem se přátelili i po emigraci do Izraele. Jirka. Sám se dosud přátelím s jeho synem. Jména ostatních jsem nikdy neslyšel – život je zvláštní, o tom není pochyb.

Dramatický příběh otcova přežití ve vyhlazovacím táboře i při pochodu smrti jsem od něj také slyšel, přičemž jsem si v paměťových křečích s tím spojených vytvořil adaptaci, ne zcela věrnou skutečnosti. Do kumpanie „mých“ svědků šoa přibyl ještě jeden otcův kamarád (ve třech slavivali Den osvobození od nacistické okupace, přestože on byl během šoa nejspíš na jiném místě než otec). Okolnosti osvobození se mi slily v prostoru

paměti a představivosti do jedné příhody, jak tito tři kamarádi – za dramatického průběhu – pochod smrti přežili. Po přečtení otcova vyprávění jsem pochopil, že martyrium bylo složitější. Na jeho konci se němečtí pohlaváři jaksi vytratili, ve chvíli, kdy už byla fronta nablízku. Popis konce je sice dosti zjednodušující, jistá nahodilost je i ve vjemech, jež otci utkvěly v paměti, přesto je blíže pravdě než to, co jsem si kdy pamatoval nebo přečetl.

Bojím se, že až tato kniha vyjde, bude vůkol stále silně dunět strašlivý hukot války na Ukrajině, možná i té v Izraeli a v Gaze, i na jiných místech, o nichž se na Západě nepíše, ale kde jsou války neméně hrozná. Držím se postoje svého otce, humanistického a optimistického, navzdory tomu, co se děje kolem, odsuzuji hlasy volající po pomstě, věřím v možnost míru, a dokonce v jeho nutnost. Konec konců, jednou na ni dojde.

Odpouštět je těžké. Neznám žádného potomka přeživších, kterého by nepronásledovala také myšlenka na pomstu. I proto zatím navrhuji metodu odložení soudu – pokud nemáte sílu odpustit svému nepříteli, který povstal, aby vás zabil, pamatujte na ty jeho syny, kteří neusilují o vaši záhubu, ale naopak věří, že násilí plodí násilí. Vždy je s kým vést dialog a pěstovat naději, i v nejtěžších chvílích, i v časech nejhlubší beznaděje.

Hilferuf wehrm

ZDRAVI

FOLKOVSKY

acht, Ulok na Evropu

Venku se stmívá

Venku se stmívá
úzký proužek světla mi padá do klína
a v rohu ještě někdo zpívá
a průhledná je krajina

Proč průhledná říkám si zase
což vidím všechno? Všechno vím?
Proč tedy neřveš teď můj hlase?
Proč si jak skřítek Nepovím?

15

Proč ještě myslím vzpomínám si
jen ať se máma pomodlí
za to ať zrajou naše klasy
ať má Jan trochu pohodlí

Že nemůžu je nenávidět
všechny ty chlapy vrahy svý
No řekni mám se za to stydět?
Sem takovej no tak co s tím

Víš vůbec jak to vlastně bylo?
Tohle Ti ještě musím říct
aby mě hlínou nezakrylo
pár lopat než neřeknu nic

No prostě já sem napsal psaní
psal sem vám „Vzpomínám sem zdrav“
no bylo z toho děsný řvaní
dyž čapli to: „Kde je ten páv?

Ten hrdina tak ať se hlásí
nic se mu stejně nestane
nabízím mu svou ruku spásy
vždyť jsme přec všichni křesťané“

Takhle něk mluvil zved sem pracku
šel ke mně napřed pomalu
rozběh se „Tak to ty ty klacku!“
a dal mi ránu na bradu

až sem se skácel křísili mě
potom mi řekli: „Pověsit!“
Tekla mi krev bylo mi divně
nechtělo se mi stejně žít

Myslel sem aspoň bude konec
takhle už stejně nejde to dál
odpusť mi Marto byl to konec
jen o Jana sem se trochu bál

Ale vždyť ty ho máš přece ráda
ty už se vo něj postaráš...
Musím se postavit bolejš mě záda
jen aby neřvala zas na mě stráž

Ted' vidím z vokýnka kam mě to vezou
tamhle se kouří z chalupy
to jistě večer za kamna vlezou
a budou psa tahat za chlupy

Já si tak připadám ted' taky jako pes
ale pes bez pána vobojku bez kostí
ten kterej vyběhne v poledne na náves
a čeká kdo ho dnes k obědu pohostí

Takový čekání marnivý čekání
ztracený čekání jak kytky před nocí
dyž čeká na rosu je teprv klekání
a ještě tak dlouho daleko k pomoci

Co ti mám ještě říct? Nebudu naříkat
i když ted' zdá se mi že je to k pláči snad
že ten kdo z viny svý měl by se vlastně kát
vopravdu nejsem já ale jen ten můj kat

Koukám zas na druhý je jich tu dvacet pět
je to dost životů vyrvaných maminkám
ted'ka už nezpívaj dívaj se asi zpět
zrovna tak jako já zpět ke svým vzpomínkám

Takový ticho je a venku už je tma
nechci už myslet dál jen bych chtěl k tobě blíž
jednou jen ještě říct že sem tvůj a ty má
chvilí jen uvěřit že mě zas uvidíš

Blázním vid' nezlob se je mi tak divně víš
sednu si na zem tak a hlavu do dlaní

Vlak jede jede vlak vlak jede nevidíš?
Neboj se o něj ta rána už nezraní

Vlak jede jede vlak zasněnou krajinou
hladí ji naposled blízkou tak vzdálenou

Návrat

Dou ulicí a zrovna tou
kerou dřív taky chodívali
děravou botu obutou
a zavšivený černý hlavy

Sem tam se někdo votočí
„Fuj!“ řekne kouká rychle zmizet
a nevidět jim do vočí
hrome ten vítr to je svízel

Vohrnout flígr to je zima
kam jít jó my sme svobodný
no tohle to je teda prima
bejt pes vzal by tě pohodný

Jak tady couráš po ulicích
bez pána střechy nad hlavou
dyk seš jak postrach klidně spících
dyk seš na ulicích záplavou

špíny a hnusu Bída byla
můj milej ale není už
Že není? Kde se položila?
Jako že teda sem prej muž

na její hrob bych s kytkou dojel
a řek bych Bído hnuse věř:
já sem to v žití stejně projel
tak co mi věšej na páteř

eště ty pohledy lidskejch vočí
dyk já vím dobře sám co sem
ten kdo si v tomhle prsty smočil
má bulíka teď na nose

Dyk myslel že jde z pekla k ráji
a teď tu stojí ve městě
z kerýho vyšel tehdy v máji
v kalhotách jen a ve vestě

Těch věcí naráz až se potí
chce se mu brečet sundá čapku
spíš zdraví kostel než tu babku
co vyšla tamhle vod naproti

Pak ztichne ulicí se šourá
vzpomíná na ty co nežijou
hrome to po nich zbyla d'oura
kerýpak ruce ji zašijou

A copak voni nejsou s náma
Karel a Jirka a František
jak bych je viděl tam za branama
a chtěl bejt s nima
VŠECH ŽIVEJCH LÉK

CLINIQUE

TOLKOVSKY

JEN ČTYŘI MĚSÍCE

(Psáno v Abertamech 7.–21. 7. 1946)

Svým drahým rodičům

Dovedli jsme reportéry k hromadě mrtvol. Připravili se k fotografování. „Ti všichni lidé umřeli hladem,“ řekli jsme jim. Zklamaně dali zas fotoaparáty zpět do kožených brašen. „To už jsme viděli a fotografovali. Není tu někde nějaká hromada umučených?“

(zpráva z novin, srpen 1945)

Nelze nevzpomínat. Vidím vás všechny, Karle, Jiří, Gustave, Ireno, Dito, Pavle, kteří jste odjížděli spolu se mnou, se stejnou nadějí v srdci a úzkostí v duši. Mně bylo souzeno, abych pak viděl, poslouchal a četl o tom, jak končil a skončil váš život, a plním jen cípeček toho, čím jsem vám svým životem povinen, píšu-li tuto knihu o tom, kolik lásky i nelásky bylo v oněch podivných zákoutích života i světa ohraničených ploty s ostnatými dráty nabitými elektrickým proudem.

Opravdu jsem nechtěl víc než pravdivě vypsát všechno, co nás mnohé dohánělo k tomu, že jsme si kladli otázku: „Žijeme ještě?“ A nechci nic víc, než aby lidé, kteří přečtou tuto knihu, byli se mnou naplnění stejným smutkem nad tím, kde až jsou hranice lidské a životní nesmyslnosti, a přáli si a usilovali, aby již nikdy nenabyl život žádného člověka zvířecí podoby.

Ti, kdo budou v některých řádcích hledat nenávist k těm, kteří se stali ďábly tohoto pekla, budou ji hledat marně. Jsem plný jedině nesmírné lítosti.

Je noc. Plno hvězd na obloze. Těžce se usíná po takovém dni, jakým byl dnešní. A je to ještě těžší proto, že se nás tísní na hliněné, mokré podlaze stáje určené pro dvaatřicet koní víc než osm set. Ale tělo je zemdlené, ubité, hladové, a tak si hlava konečně nachází místo mezi několika dřeváky kamarádů a jeden z nich stává se jí polštářem měkkým a krásným. Tak usínám.

Nevím, jaká chvíle uplynula, když mě probouzí Jirka. Dává mi rty až k uchu a šeptá: „Podívej se, přijely naše ženy a děti.“

V zaskleném okénku nad vchodem do stáje vidím obrysy velkého ohně, který vychází z komína protějšího krematoria. Nechápu hned, proč Jirka ukazuje prstem právě na to okénko, pak se snažím i já své rty přiblížit k jeho uchu a šeptám vzrušeně: „Ty myslíš, že...“

„Určitě,“ přeruší mě Jirka a řekne to tak hlasitě, že probudí Jermana. Jerman je inženýr chemie, asi čtyřicetiletý. Byl se mnou ve vagonu na cestě sem a po celou jízdu mi vykládal o své Martičce, osmileté dcerce,